

МІСТИЦИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ Ю.СЛОВАЦЬКОГО І С.ВИСПЯНСЬКОГО

Мирослава Хороб,
IV курс, філологічного факультету.
Наук. керівник – Цівкач О.М.,
кандидат філологічних наук, доцент.

Містицизм як релігійний світогляд, заснований на визнанні “надприродної сутності явищ”, на можливості “надчуттєвого” і надрозумового спілкування з Богом, Світовим, Космічним Розумом, ... духами...” [1], є одним із способів художнього мислення. Він особливо виявляється в літературі, що не вкладається в рамки суто реалістичного письменства. Метою містицизму є поєднання Людини, індивіда з Абсолютом, Таємницею, адже з гр. “mistikos” означає таємничий, тобто той, що не співвідноситься з координатами нашого розуму. Перед читачем постає ірреальний світ, де існують надприродні сили, з якими людина може спілкуватися чи пробувати боротись.

Відколи існувала релігія, відтоді й існує містика, адже вони органічно взаємопов’язані між собою. Це, врешті, “суттєвий і невід’ємний елемент усіх релігійних вірувань” [2], бо вже сама віра в Бога несе у собі щось містичне. Ще з часів античності, середньовіччя, людина шукала чогось постійного, умиротвореного, віри в Абсолют. Тут не можна не згадати лірику Сафо, ірландські та ісландські саги, “Пісню про Роланда”, “Нібелунгів”, “Божественну комедію” Данте, романтичних поетів Новалиса, Блейка, чи “Мертві душі” Гоголя, “Біси” Достоевського, “Похорон”, “Смерть Каїна” Франка, “Камінний господар” Лесі Українки, Рільке або Кафку.

Польська ж література минулого століття є якоюсь мірою винятком із загальноєвропейської реалістичної тенденції в поезії. Очевидно, не останню роль тут відіграли історичні обставини – трагічний період в історії Польщі. Бо тисячолітньо войовнича держава була поділеною між трьома сусідами, а повстання за незалежність раз у раз зазнавало поразки. Саме в такий період розквітла творчість містиків: А.Міцкевича, Ю.Словацького та З.Красинського.

До найбільш містичних творів Ю.Словацького можна віднести його “Генезис Духу” і “Король-Дух”, які, звичайно, належать поетові романтизму. Адже такий тип художнього мислення вже своєю природою спонукає до пошуків ірреального, містичного. Якраз ці твори письменника сприяли поступу модернізму в польській літературі, оскільки, за словами Г.Флоріанської, саме Ю.Словацький був предтечею модернізму на теренах Польщі. Тоді ж з’явилося явище, “zwane “kultem Słowackiego” [3].

„Генезис Духу” – це перший твір Ю.Словацького, де він представив своє бачення і погляди на Таємницю Всесвіту. Ця поема в прозі

побудована у формі молитв до Бога і Творця. За словами З.Судольського, – це своєрідна „маніфестація віри”, „autobiografia kosmiczna” [4]. Оповідач постає перед читачем у подвійній ролі – Духа, який пригадує своє минуле, і Духа Макрокосмосу, який привідкриває перед нами Історію Землі.

Історія планети, за Ю.Словацьким, є довгим процесом духовної еволюції як природи, так і людини. Повинен пройти час, щоб зі старих форм утворились нові. Нарратор говорить про те, з чого починалось створення світу: „*duch mój przed początkiem stworzenia był w Słowie, a Słowo było w Tobie, – a jam był w Słowie*” [5].

На відміну від філософських концепцій Ю.Словацького, які так чи інакше побудовані на християнському містицизмі, в основі яких є Дух, Абсолют, Божество, яке є ядром Всесвіту, у буддистському містицизмі центральною концепцією у цьому плані є “філософія Пустоти”, з якої виникає все, бо “це невичерпне джерело можливостей” [6].

Органічна взаємопереплетеність конкретного, індивідуального в Духові і загальнолюдського духовного центру, ядра, з якого все починалося, нагадує нам Біблію: “Спочатку було Слово” [7], яке, в свою чергу, вияснює творця Бога і в той же час саму сутність слова як такого.

У Ю.Словацького Трійця має релігійний напрям. Вона складається “z trzech osób, z Ducha, z Miłości, i z Woli”. Ця тріада виявляє сутність людського буття, адже митець розкриває перед нами не тільки питання про походження природи і призначення людини, а також і народу. Бо для кожної нації головним є духовний розвиток, любов один до одного і, звичайно що, воля і свобода. Поясненням цього є те, що “в добу катаклізмів люди завжди зверталися до Бога, чекаючи від нього порятунку і допомоги” [8].

Еволюцію світу Ю.Словацький вбачає у “wszystko przez Ducha i dla Ducha stworzone jest, a nic dla celesnego celu nie istnieje” [9]. Всесвіт виходить з Духу і в Дух повертається. Все наше буття підпорядковане цій творчій силі, яка змушує нас прагнути розвиватись від примітивності до досконалості, до цілісної особистості. В цьому є схожість із С.Виспянським, який, як і інші польські модерністи, був “spadkobiercem Króla Ducha”, як називали Ю.Словацького. У драматурга дух після смерті довго блукає, допоки не створиться нове життя.

*Żywót twój nie na jednym zakończy się bycie-
Będziesz się błąkał duchem we gwiazd zawierusze
Aż trud podejmiesz nowy, nowe zaczniesz życie.*

У Виспянського смерть поставала як оновлюючий фактор, як черговий початок відродження. Так само і в понятті Словацького – смерть несе у собі оптимістичне забарвлення, хоча за своєю суттю є трагічною, але вона веде до нового досконалого буття. У двох драматургів смерть є одним безконечним життям, життям після смерті, початком нового буття.

За Виспянським, у “Поверненні Одиссея” “лодина повинна спокутувати і в майбутньому житті” [10] за вчинену кару, зроблену на землі.

Nikt żywy w kraj młodości drugi raz nie wraca,

Nowe rozpocznieś życie, nowa czeka praca...

Таким чином, спроба аналізу творів Ю.Словацького з точки зору мистицизму як способу художнього мислення свідчить про багатосторонність таланту митця, сутність якого змогли зрозуміти і творчо продовжити модерністи, представники “Молодої Польщі”, зокрема С.Виспянський.

1. Релігієзнавчий словник /за ред. А.Колодного і Б.Лобовика.– К.:Четверта хвиля, 1996.– С.196.
2. Словарь иностранных слов.– М.: Русский язык, 1988.– С.316.
3. H.Floryńska. Spadkobiercy Króla Ducha (o recepcji filozofji Słowackiego w światopoglądzie polskiego modernizmu).– Warszawa, 1976.– S.8.
4. Z.Sudolski. Słowacki.– Warszawa, 1999.– S.252.
5. Słowacki. Poematy.– Warszawa, 1974.– S.343.
6. Дайсэцу Т. Судзуки. Мистицизм христианский и буддистский.– К.: София, 1996.– С.40.
7. Святе письмо Старого і Нового завіту.– Мюнхен, 1991.
8. І.Качуровський. Містична функція літератури і українська релігійна поезія // Хрестоматія української релігійної літератури.– Поезія.– Т.1.– Мюнхен-Лондон, 1998.– С.12.
9. D.Siwicka. Romantyzm.– Warszawa, 1997.– S.168.
10. S.Kolbuszewski. S.Wyspiański a romantyzm polski.– Poznań, 1928.– S.198.

СЛОВОТВІР І ЛЕКСИЧНА СІНОНІМІЯ

Роман Бачкур,

IV курс, філологічний факультет.

Науковий керівник – *Грещук В.В.*,

доктор філологічних наук, професор.

Сучасна лінгвістична наука надає пріоритет інтердисциплінарним та міждисциплінарним дослідженням. Перспективними є висвітлення питань, що стоять на межі дериватології, лексикології та семантики. Актуальними на сьогодні є дослідження шляхів виникнення синонімів, особливо за допомогою засобів словотвору, що переважно зводяться до розгляду синонімії на рівні морфем і словотворчих афіксів. Щоправда, між ученими немає одностайності у розв'язанні питання про статус спільнокореневих